

**TCDD 6.BÖLGE BAŞMÜDÜRLÜĞÜ PERSONEL VE EŞLERİNİN AİLE
PLANLAMASI
YÖNTEMLERİNE İLİŞKİN BİLGİ, GÖRÜŞ VE EĞİLİMLERİ**

**THE KNOWLEDGE SIGHT AND TENDENCYON FAMILY PLANNING
METHODS FOR THE PERSONNEL AND PERSONNEL'S WIFE LIVING IN
TCDD 6th REGION**

Neşe KAYRIN

TCDD 6. Bölge Müdürlüğü Sağlık Servisi, Biyokimya Lab. Kimyager
TCDD 6 th Regional, Heath Directorate, Biochemistry Lab. Chemist

ÖZET

Ülkemiz dünyada nüfusu hızlı artan ülkelerden biridir ve nüfus artışı ile artan sağlık sorunları sosyal yaşamda en ön sırada yer almaktadır. Bu sorunlar ancak nüfus artışının kontrol altına alınması ile ortadan kaldırılabilir. Nüfus artışının kontrol altına alınabilmesi ancak uygun ve yeterli eğitim programlarının uygulanması ile başarılabilir. Etkili ve modern yöntem kullanılması eğitim düzeyi ile yakından ilgilidir. Eğitim düzeyi yükseldikçe aileler daha az sayıda çocuk sahibi olup, onları çok daha iyi şartlarda yetiştirmeyi hedeflemektedirler. Aile planlaması programları, modern ve etkili bir yöntem kullanılmasının yanısıra bu yöntemlerin doğru ve sürekli kullanılması konusunda eğitimi amaçlamaktadır.

Araştırma, TCDD 6.Bölge Başmüdürlüğü personel ve eşlerinin aile planlaması yöntemlerine ilişkin bilgi, görüş ve eğilimlerinin saptanması amacı ile Adana, Ulukışla, Konya, Fevzipaşa, Gaziantep ve İskenderun olmak üzere 7 yerleşim bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmada, hiç aile planlaması yöntemi kullanmayanların, kullanmama nedenlerinin saptanması, kullanmama nedenlerinin demografik faktörlerle ilişkilerinin belirlenmesi ve gönüllü cerrahi sterilizasyon yöntemine ilişkin bilgi ve görüşlerinin saptanmasına çalışılmıştır.

Araştırma betimsel bir çalışmadır ve araştırmada, 515 kişilik örneklem, seçkisiz örneklem alma yolu ile Konya'dan Nusaybin'e uzanan hat boyunda yerleşik bölge personeli ve eşleri ile yapılan yüz yüze görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Uygulamada anket soruları araştırmanın amacı doğrultusunda;

1. Kişisel bilgiler,
2. Evlenmeden önce ve evlilik sırasında aile planlaması bilgileri,
3. Gelecekte aile planlaması yöntemi kullanma eğilimi,
4. Kurumda verilen aile planlaması hizmetlerine ilişkin, bilgi, görüş ve eğilimlerin saptanması alt başlıklarında toplanmıştır.

Sonuç olarak yeterli eğitim programları ve sağlık kurumlarında verilecek uygun danışmanlık hizmetleri ile modern ve etkili aile planlaması yöntemlerinin kullanılmasını sağlamak ve arttırmak olasıdır.

ABSTRACT

Turkey's population is one of the rapidly growing population in the world and the health conditions is one of the most important problem of social life. For improving the health conditions the population growth must be strictly controlled.

With using family planning programs, the growing of the population can be easily controlled. Among these programs the use of effective and modern contraception is necessary and which is closely related to educational level. As the educational level rises, families have less children and to bring up them under better conditions. Family planning programs should not only aim increasing the use of modern methods; they should also focus on the correct use of these methods.

This study was planned and carried out in order to determine the knowledge, sight and tendency on family planning methods for the personal and personnel's wife living in TCDD 6 th region, in addition to this, the reasons of not to handle contraceptives, the relation of not to handle contraceptives, the relations of these reason with demographic factors and knowledge about the surgical contraception was studied.

Type of study was intervention and sample (515) was randomly selected out of personnel and personnel's wife living in TCDD 6 th region, from Konya to Nusaybin. data was collected through interviews and questionnaires, in order to realize the aim of study and the results were classified under four groups, which are as fallow;

1. Personnel knowledge,
2. Family planning knowledge before marriage and during marriage,
3. Tendency to family planning methods in future,
4. Knowledge, sight and tendency about family planning services which given in TCDD 6 th region Health Directorate.

As a result it was shown that an increase in the use of modern contraceptive methods is possible by using suitable educational programs and by giving consultation services in health directorates.

GİRİŞ

Az gelişmiş ülkelerde %2, gelişmiş ülkelerde %1 ya da daha az olan yıllık nüfus artışı, çağımızın en önemli sorunlarından biridir. Ülkemizde de nüfus artış hızı yüksek olup %2,7 dir. Doğumlarla ölümler arasındaki fark doğal nüfus artışını verir (Tuncer, 1976:101). Doğal nüfus artış hızının düşürülmesi için yasal önlemlerin yanı sıra halkın eğitim ve kültür düzeyinin yükseltilmesi gerekir. Kitleleri ilgilendiren diğer sorunlarda olduğu gibi aile planlaması konusunda da eğitim boyutu halk sağlığı açısından çok önemlidir.

Ülkemizde SSYB, Ana-çocuk sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, nüfus planlaması yaygın eğitim programlarının, belli bir program ve düzen içerisinde, ülke düzeyinde yürütülmesini sağlamaktadır. Etkili ve olumlu sonuçlar için bu programlara halkın katılımı, kamuoyu desteği, kamuoyunun bilgilendirilmesi, konunun önem ve önceliğinin belirtilmesi gerekir. Sağlık toplumsal yaşamın en önemli kurumlarından birisidir. Özellikle annenin ve doğacak bebeğin sağlığının korunması tüm toplumlarda olduğu gibi ülkemiz için de ayrı bir önem taşımaktadır (Health education, 1986).

2827 sayılı nüfus planlaması hakkındaki kanun 27 Mayıs 1983 tarihinde 18059 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Bu kanunun amacı nüfus planlanmasının esaslarına, gebeliğin sona erdirilmesi ve sterilizasyon işlemlerini, acil müdahale halleri ile gebeliği önleyici ilaç ve araçların temin, imal ve saptanmasına ilişkin konuları düzenlemektir. SSYB koordinatörlüğünde aile planlaması ile ilgili eğitim-öğretim ve uygulama hizmetlerinin sunulmasında diğer kuruluşların yanı sıra kamu kurum ve kuruluşlarının da katılımı gereği yasada belirtilmiştir (Nüfus planlaması hizmetleri hakkında kanun tüzük ve yönetmelikler, 1983:1-10). TCDD'de bir kamu kurumu olarak konu ile ilgili hizmetleri personeline sunmaya ve geliştirmeye çalışmaktadır. Aile planlaması çalışmalarının en önemli hedefi, gebelik riski altında bulunan kadınların, etkili ve modern aile planlaması yöntemi kullanma oranlarını arttırarak, geleneksel yöntem kullananların oranını azaltmaktır. Konu ile ilgili bilgilerin bireylere, tek tek ya da gruplar halinde ulaştırılabilmesi için en uygun yöntem danışmanlık yolu ile iletişim kurulmasıdır. Yeterli bir danışmanlık hizmeti ile hem yöntem kullanmayanların, yöntem kullanmaya başlaması, hem de yöntemlerin uygun ve sürekli kullanılması sağlanabilir.

TCDD 6. Bölge Müdürlüğü, Sağlık Müdürlüğü Biyokimya laboratuvarında

kurulduğu günden bu yana gebelik testleri yapılmaktadır. Test sonuçlarına göre istenmeyen gebeliklerle karşılaşan kadınların üzüntü ve çaresizlikleri, geleneksel yöntemlerin kısa bir görüşme sonucunda sıkça kullanıldığının saptanması, bu araştırmanın yapılması gereğini ortaya çıkarmıştır. Araştırmada aşağıdaki iki temel soruya yanıt aranmıştır;

1 .TCDD 6. Bölge Başmüdürlüğü personel ve eşlerinin evlilik öncesi ve evlilik süresince aile planlaması yöntemleri ile ilgili bilgi, görüş ve eğilimlerinin saptanması;

2. Ayrıca, araştırmada hiç aile planlaması kullanmayanların;

A) Kullanmama nedenlerinin saptanması,

B) Kullanmama nedenlerinin demografik faktörlerle (yaş, cinsiyet, eğitim) ilişkilerinin belirlenmesi,

C) Modern ve etkili yöntem kullanma konusunda ve özellikle yeterince çocuk sahibi olmuş ve başka çocuk istemeyen ailelerdeki kadınların tüpligasyon, erkeklerinde vazektomi konusundaki görüşlerinin saptanması,

D) Kurumda verilen aile planlaması hizmetlerine ilişkin bilgi, görüş ve eğilimlerin saptanması amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın bulguları ve sonuçlarıyla, bölgemizde gerçekleştirilmesi planlanan ve sağlık dairesince yapılandırılacak aile planlaması yöntemleri, kullanılması ve uygulanmasıyla ilgili eğitim ve hizmet sunumu konulu projeye kaynak oluşturması umulmaktadır. Ayrıca personel ve eşlerinin aile planlanması hizmetlerinden yararlanmaları, modern ve etkili yöntem kullanma konusunda bilgilendirilmeleri ve hizmet alımında artış sağlanması konusunda uygulanması gereken eğitim stratejilerinin belirlenmesine de yardımcı olacağı umulmaktadır. Araştırma sonuçlarının en önemlisi, henüz hiç bulunmayan danışmanlık hizmeti kurumunun oluşturulması gereğinin saptanmış olmasıdır. Bunun yanısıra erkeklerin de aile planlaması konusundaki sorumluluklarının farkında olmalarını sağlamak da araştırmanın önemli bir alt amacıdır.

Hizmet verme konusunda ise, toplumun kalkınması aracılığı ile kadınlarımızın sağlık ve aile bilgilerini arttırmak gereksinimlerini gözönüne alırsak, ihtiyacı olan kesime hizmet verilmesi sağlanarak, araştırma sonuçlarının ilgililerce değerlendirilerek hayata geçirilmesi hem bölgemiz, hem de ülkemiz için oluşabilecek olumlu tutum ve davranışlarla aile planlaması konusunda eğitim çalışmalarının önemini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca aile planlaması araştırmalarının ve eğitim programlarının tek hedefi yalnızca modern ve etkili yöntemlerin kullanımını sağlamak ve arttırmak değil, bu yöntemlerin doğru, sağlıklı ve düzenli kullanılmasını sağlamaktır.

YÖNTEM VE ÖRNEKLEM

Araştırma betimsel bir çalışmadır ve araştırmada, 515 kişilik örneklem, seçkisiz örneklem alma yolu ile belirlenmiştir. Araştırma verileri, örneklem ile yapılan, araştırma ile ilgili kısa bir bilgilendirmeden sonra, yüz yüze görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Uygulamada anket soruları araştırmanın amacı doğrultusunda,

1. Kişisel bilgiler,
2. Evlenmeden önce ve evlilik sırasında aile planlaması bilgileri,
3. Gelecekte aile planlaması yöntemi kullanma eğilimi,
4. Kurumda verilen aile planlaması hizmetlerine ilişkin bilgi, görüş ve eğilimler gibi alt bölümler çerçevesinde oluşturulmuştur.

Araştırma verilerini çözümlenmesi, Datamed Bilgisayar şirketi tarafından uygun istatistiksel yöntemler kullanılarak yapılmıştır. Sonuçta elde edilen bulgular, bulgulara ilişkin yorumlar, sonuçlar ve öneriler yukarıda sözü edilen başlıklar altında toplanmıştır.

SONUÇLAR

Araştırma sonuçlarından bazıları şöyle sıralanabilir:

Kişisel bilgiler

- * İlk evlenme yaşı kadınlarda 21-25 (%42, 8). erkeklerde ise bu yaş daha büyüktür.
- * Eğitim düzeyi ile evlenme yaşı doğru orantılıdır.
- * İlk evlenme yaşı gibi ilk doğum yaşı da 20 ve üzeridir.
- * Araştırma desenlenirken beklenenin aksine çocuk sayısı genç ailelerde giderek azalmaktadır.
- * Eğitim düzeyi yükseldikçe çocuk sayısı azalmaktadır.
- * Evlilikler genellikle ilk evlilik olup, beş yıldan uzun sürelidir.

Evlenmeden önce ve evlilik sırasında aile planlaması bilgileri,

- Aile planlaması bilgisi erkeler için eğitim düzeyi ile doğru orantılıdır.
- * Evlendikten hemen sonra ve 1 yıl içinde gebe kalma oranının yüksek olması, evlenir evlenmez hiç bir aile planlaması yönteminin kullanılmadığını göstermektedir.
  - * İleri yaşlarda (40-45 yaş) düşük ve kürtaj sayısı artmaktadır.
  - * Spiral, hap, kondom, geri çekme ve gönüllü cerrahi yöntem sırası ile ençok bilinen yöntemlerdir.
  - * Spiral en güvenilir yöntemdir.
  - * Ailelerce iki çocuk genellikle uygun bulunmaktadır.
  - * Sağlık kurumlarında doğumdan ya da kürtajdan sonra aile planlaması yöntemlerine ilişkin bilgi verilmemektedir.

Gelecekte aile planlaması yöntemi kullanma eğilimi,

- * Spiral gelecekte tercih edilecek yöntemdir.
- * Geleneksel yöntemler içinde en çok bilinen ve kullanılan geri çekme yöntemidir.
- * 40-45 yaş arasındaki kadınlar yöntem kullanmamaktadırlar.
- * Gönüllü cerahi yöntemde gelecekte kullanılacak yöntemler arasındadır.
- * Aile planlamasına karşı olanların sayısı çok azdır.
- * Aile planlaması yöntemi kullanmayanlar gebe kalmak isteyenlerle, artık gebe kalmayacağına inananlardır.

* Erkekler gönüllü cerrahi yöntemi hiç düşünmemektedir.

* Düşündüğünü söyleyen erkekler ise, yöntemi eşleri için uygun bulmaktadırlar.

Kurumda verilen aile planlaması hizmetlerine ilişkin bilgi, görüş ve eğilimler.

Araştırma sonuçlarına göre aile planlaması hizmeti alınacak en yakın sağlık kurumu Adana merkez hekimliği ile özel doktorlardır. Merkez dışındaki yerleşim birimlerinde ise sağlık ocakları ilk sırayı almaktadır.

* Kadınların hemen hepsi hem yöntem bilmekte, hem de bu yöntemi temin edebileceği kaynağı bilmektedir.

* Araştırma bulgularına göre TCDD Adana Merkez hekimliğinde aile planlaması ile ilgili çalışmaların yapıldığı personelin büyük bir çoğunluğu tarafından bilinmemektedir. Bu konuda bir iletişim eksikliği bulunduğu saptanmıştır.

* Ayrıca, personel ve eşleri TCDD Hastanelerinde gönüllü cerrahi yöntem uygulandığını da çoğunlukla bilmemektedir.

* Gönüllü cerrahi yöntem konusunda genel anlamda bilgi eksikliği saptanmıştır.

Sonuç olarak TCDD 6. Bölge Başmüdürlüğü personel ve eşleri genel olarak aile planlaması yöntemlerini bilmekte ve kullanmaktadır. Ancak, bilgiler yetersizdir, ve yöntemler sürekli, kontrollü ve yeterince doğru kullanılmamaktadır. Yeterli ve sağlıklı bir danışmanlık hizmetine gereksinim çok açıktır. Uygulanacak eğitim programları ile bilgi eksikliği giderilerek daha fazla hizmet alımı sağlanabilir.

* Uygun danışmanlık ve kaliteli hizmet, hizmet alınımının artmasını sağlayacaktır.

* Kullanılan yöntemin sürekliliğini sağlamak için düzenli izleme programları uygulanmalıdır.

* İlerde yöntem kullanma isteği, gelecekteki hizmetlere gereksinimin göstergesi olacaktır. Araştırma sonuçlarına göre, gelecekte yöntem kullanmayı düşünenlerin oranı (% 80) dir.

Aile planlaması çalışmalarında erkeklerin de hedef kitle olarak belirlenmesini sağlamak gerekir.

* Aile planlaması eğitimi ve hizmet sunumu paralel gerçekleştirilmelidir.

* Danışmanlık hizmetlerinin, sağlık eğitiminin bir parçası olduğu unutulmamalıdır. Danışmanlık hizmetleri ile, hangi yaş ve durumda, hangi yöntem uygundur konusunda bilgilendirme ve her iki cinse eğitim çalışması yapmak gerekir. Böyle bir hizmete gereksinimi olan personel ve ailesinin , aile planlaması yöntemlerine ilişkin bilgi, görüş ve eğilimlerini saptamak, danışmanlık hizmetleri verildiği sürece olasıdır. Sağlık eğitimi toplumun ya da bireylerin, sağlık ile gönüllü olarak ilgilenmelerini sağlamak üzere desenlenmelidir. Tanımlamak gerekirse danışmanlık, iki insanın yüzyüze, birinin diğerine yardımcı olmasıdır, temelinde iletişim bulunmaktadır (Ana Sağlığı ve Aile Planlaması El Kitabı, 1992: 152-153).

Aile planlaması hizmetleri, ana-çocuk sağlığı hizmetlerinden ayrı düşünülmemelidir, bu hizmetler bireylere diğer sağlık hizmetleri ile entegre bir biçimde verilmelidir.

KAYNAKLAR

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı (1983). "Nüfus Planlaması Hizmetleri Hakkında Tüzük ve Yönetmelikler " T.C. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü , Ankara : 3-65.

.....(1992). "Ana Sağlığı ve Aile Planlaması El Kitabı " T.C. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. Ankara : 135-155.

TUNCER, B. (1976). "Ekonomik Gelişme ve Nüfus" Hacettepe Üniversiteleri Yayınları, Ankara. (1-149).

UNICEF (1986). " Health Education, Information For Action Issue Paper "Prepared For Unicef and The Aga Khan Foundation World Federation Public Health Association USA.

